

ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ У 2008–2012 Р.

В умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів в Україні важливе значення надається формуванню трудового потенціалу країни на основі підвищення ролі науки і нових технологічних знань у забезпеченні якості професійно-технічної освіти. Це зумовлено суттєвим відставанням України в технологічному розвитку галузей економіки від розвинених країн світу, наявністю недостатньої кількості інноваційно активних підприємств, а також висококваліфікованих робітників, здатних працювати в інноваційних умовах, використовуючи в своїй діяльності сучасні виробничі технології й прийоми виготовлення конкуртоспроможної продукції, надання високоякісних послуг. У цьому контексті і визначалася стратегія наукової та науково-організаційної діяльності Інституту професійно-технічної освіти за звітний період.

Науково-дослідна робота (НДР) в Інституті здійснювалася за п'ятьма напрямками: «Теоретико-методичні засади професійного навчання»; «Професійне навчання на виробництві»; «Якість освіти. Управління розвитком освіти»; «Освітнє середовище. Інформатизація освіти»; «Теорія і методика виховання»; «Професійне навчання незайнятого населення». Відповідно до цих напрямів за п'ять років завершено виконання чотирнадцяти фундаментальних тем, які охоплюють проблеми розробки державних стандартів професійно-технічної освіти нового покоління, професійної орієнтації молоді на робітничі професії, інноваційних методик і технологій професійної підготовки кваліфікованих робітників у ПТНЗ і на виробництві, децентралізації управління професійно-технічною освітою, інформаційно-аналітичного забезпечення модернізації професійно-технічної освіти в умовах ринку праці тощо.

Започатковано нові напрями наукових досліджень з підручникотворення, здорового способу життя, енергоефективності, інтегрованих професій, адаптивного управління, розвитку професійної кар'єри тощо.

За результатами НДР теоретично обґрунтовано основні напрями модернізації професійно-технічної освіти в сучасних умовах, які передбачають оновлення змісту, методів, технологій і засобів навчання, спрямованих на забезпечення якості професійно-технічної освіти з урахуванням компетентнісного підходу до підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітничих кадрів.

Упродовж 2008–2012 рр. науковими співробітниками Інституту створено ряд важливих для системи ПТО концепцій, найціннішими з яких є Концепція професійної орієнтації учнівської молоді на робітничі професії, яка була заслухана і схвалена на засіданні Ради з професійної орієнтації при Кабінеті Міністрів України 21.02.2012 року й рекомендована для використання не тільки в системі ПТО, але й у службі зайнятості. Важливе значення має також Концепція розроблення державних стандартів ПТО нового покоління, на основі якої були підготовлені і затверджені Міністерством освіти і науки України методичні рекомендації щодо розроблення стандартів за компетентнісним підходом.

До вагомих здобутків Інституту належать теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені моделі, методики, а також технології професійного самовизначення молоді, формування у них позитивного мислення щодо вибору робітничих професій, професійного навчання кваліфікованих робітників в умовах ПТНЗ і на виробництві, створення електронних підручників на основі комп'ютерно орієнтованих дидактичних сценаріїв для ПТНЗ аграрної, машинобудівної та будівельної галузей з використанням програмно-інструментальної платформи, а також електронного анкетування роботодавців тощо.

Практичне значення науково-дослідної роботи за звітний період полягає в розробці та впровадженні значної кількості навчально-методичних комплексів та електронних підручників для ПТНЗ різного профілю, а також сучасного програмного продукту інформаційно-аналітичної системи «Профтех», згідно з якою реалізуються процеси збирання, передавання, оброблення, зберігання, накопичення, аналізу, архівування, а також ефективного використання

інформації з метою здійснення моніторингу результативної діяльності органів управління ПТО й самих ПТНЗ.

В Інституті працюють центри, відкриті за сприяння Міжнародних проектів. Зокрема, Центром сучасних професій започатковано розробку інтегрованих професій, яких раніше не було на ринку освітніх послуг, й необхідних для їх використання у підготовці робітничих кадрів державних стандартів нового покоління. Центром здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу ведеться системна робота з підлітками ПТНЗ та загальноосвітніх навчальних закладів з метою формування у них професійної культури, свідомого ставлення до збереження власного здоров'я, а також участі в учнівському самоврядуванні.

Перехід до глобальної економіки з низьким рівнем забруднення атмосфери зумовлює необхідність в запровадженні енергоефективних, наукоємних технологій, створенні «зелених» робочих місць, що потребуватиме робітників з такими компетенціями як екологічна освіченість, системне мислення, обізнаність в питаннях енергетики, скорочення потреб у використанні води, палива та інших ресурсів. У зв'язку з цим теоретичне і практичне значення має розроблений і запроваджений в системі професійної освіти навчальний курс «Основи енергоефективності», який отримав гриф МОН України і був введений до типової базисної структури навчального плану підготовки кваліфікованих робітників у ПТНЗ. На базі центру ведеться навчання викладачів і майстрів ПТНЗ з питань формування у майбутніх кваліфікованих робітників енергоефективної культури професійної діяльності.

Значна увага в Інституті приділяється експерименту, що здійснюється на базі 41 навчального закладу, зокрема у ПТНЗ і ВНЗ, науково-навчально-методичних центрах ПТО, структурних навчальних підрозділах підприємств, міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, в обласних управліннях освіти і науки.

Значної уваги і докладання різноманітних зусиль в Інституті набула робота з впровадження наукових розробок у педагогічну практику на базі 203 навчальних закладів, серед яких 136 – ПТНЗ, 22 – науково-навчально-

методичні центри, 23 – ВНЗ, 4 – загальноосвітні начальні заклади, 6 – підвідомчі установи НАПН України, 12 – управлінь освіти і науки в регіонах.

З кожним роком зростає кількість і якість підготовки наукових кадрів через аспірантуру та докторантуру. Так, у 2008 році в аспірантурі навчалося 21 особа, в докторантурі – 2 особи. У 2009 – 28 і 2, у 2010 – 30 і 3, у 2011 – 37 і 5 відповідно. Наприкінці 2012 р. в аспірантурі навчалося 36 осіб, у докторантурі – 6. За звітний період у спеціалізованій вченій раді Інституту, робота якої була припинена у 2008 р., відновлена у 2011р., захистили кандидатські дисертації 15 аспірантів, з них – 6 співробітників Інституту.

Найбільш ефективними керівниками досліджень, що подаються на здобуття наукових ступенів доктора або кандидата педагогічних наук, є доктори наук, професори Інституту Г.В. Єльнікова, В.Т. Лозовецька, П.Г. Лузан, В.М. Манько, В.Ф. Орлов, Л.П. Пуховська, В.І. Свистун, В.В. Ягупов та ін.

Інститут є організатором і учасником наукових заходів різного масштабу. У цілому за 5 років наукові співробітники провели понад 767 апробацій своїх досліджень на наукових зібраннях. Започатковано 4 циклічні науково-практичні конференції з проблем модернізації професійної освіти і навчання. Крім того, за звітний період співробітники Інституту взяли участь у 205 Міжнародних заходах, у тому числі в 11 міжнародних проектах.

Науковий доробок співробітників Інституту за звітний період складає 1235 одиниць наукової продукції: них 29 – монографій, 9 – підручників, 26 – посібників, 24 – методичних рекомендацій, 3 – навчальних програм, 9 – довідникової продукції, 260 – статей у фахових виданнях, 411 – в інших виданнях, 28 – у зарубіжних виданнях, 436 – тез конференцій, що становить 791 д.а.

Високий рівень публікацій учених Інституту засвідчує відзначення їх на конкурсах НАПН України за кращі наукові роботи. Так, за наслідками конкурсу наукових робіт, створених науковими працівниками Академії в 2009–2012 рр., у номінації «Краща монографія» отримала диплом III ступеня робота «Децентралізація управління професійно-технічною освітою», авт. кол.

В.І. Свистун, Д.Д. Айстраханов, Г.В. Єльнікова та ін.; у номінації «Кращий посібник» – диплом III ступеня отримала наукова робота «Методика розробки дидактичних комплексів відповідно до вимог державних стандартів нового покоління» за науковою редакцією Л.В. Нестерової, В.М. Манька; у номінації «Електронний ресурс управління» отримала диплом III ступеня І.М. Савченко за інформаційно-аналітичну систему «ПРОФТЕХ» для моніторингу ефективної діяльності ПТНЗ, регіональних систем ПТО України.

За підсумками 2008–2012 рр. до академічних збірників в анотованому вигляді подано 129 наукових й навчально-методичних праць, готових до впровадження. Результати наукових досліджень також відображені в Білій книзі національної освіти України (2010 р.) та в Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2011 р.). Науковими працівниками лабораторій до Основних напрямів досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні підготовлені матеріали до комітетських слухань «Про участь центральних та регіональних органів виконавчої влади, об'єднань роботодавців у формуванні трудового потенціалу держави і професійній підготовці кваліфікованих робітників для сучасної економіки України».

Інститутом налагоджена співпраця з Комітетом Верховної Ради з питань науки і освіти, Департаментом ПТО МОН України; Міністерством соціальної політики України; Федерацією роботодавців, Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти МОН України; Інститутом підготовки кадрів державної служби; навчально-атестаційним центром Інституту зварювання ім. Є.О. Патона НАН України; Українською інженерно-педагогічною академією; Кримським інженерно-педагогічним університетом; Навчально/науково методичними центрами ПТО та навчальними підрозділами підприємств різних галузей економіки, науковими установами НАПН України.

За спільною ініціативою Інституту професійно-технічної освіти НАПН України і Ради Запорізької обласної федерації роботодавців у 2012 р. створено Запорізький регіональний освітньо-професійний кластер з метою сприяння вирішенню проблем формування трудового потенціалу області відповідно до потреб місцевого ринку праці на засадах дієвого соціального партнерства.

В Інституті укладені угоди про співпрацю із зарубіжними партнерами: Республіканським інститутом професійної освіти (Республіка Білорусь) та професійною академією «Туран-профі» (Республіка Казахстан). Крім цього, Інститут співпрацює із Субрегіональним бюро МОП в країнах Східної Європи і Центральної Азії та Європейським Союзом шляхом участі у проекті «TWINING».

Фахівці Інституту задіяні в реалізації Грантової програми Європейського Союзу з підтримки професійної освіти і навчання в Киргизькій Республіці та здійснюють обмін досвідом із питань професійної орієнтації молоді з вищим навчальним закладом Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu (Польща, м. Вроцлав). Крім того, підписана угода з науково-дослідним інститутом Медицини праці (Польща). За ініціативи ІПТО НАПН України подано Бременському інституту техніки та будівництва (Німеччина) пропозиції для участі у міжнародному проекті «ТЕМПУС» за темою «Екологічне навчання для України, Білорусі, Росії».

Розширилися зв'язки співробітників Інституту із засобами масової інформації та громадськістю: у засобах масової інформації (12 виступів у телепрограмах, 4 виступів на радіо); 75 публікацій у періодичних виданнях («Урядовий кур'єр», «Педагогічна газета», «Освіта України», «Освіта», «Управління освітою», «Батьківський комітет», «Шкільний світ»).

Важливою формою впровадження наукових розробок у педагогічну практику є видавництво результатів наукових досліджень власним силами. Цьому сприяють започатковані в Інституті збірники наукових праць: «Науковий вісник Інституту. Професійна педагогіка», «Модернізація професійної освіти і навчання», спільно з Кримським інженерно-педагогічним університетом започатковано видання збірника наукових праць «Професійна освіта: проблеми і перспективи», спільно з Приватним акціонерним товариством «Українське Дунайське пароплавство» – «Професійне навчання на виробництві». У 2012 році проведено підготовчі роботи щодо прийняття «Наукового вісника» Інституту у бібліографічну та реферативну базу цитування «Scopus» для представлення публікацій наукових співробітників на

міжнародному рівні. Крім того, власними силами в Інституті видано значну кількість монографій, посібників, збірників матеріалів конференцій тощо.

Для широкого впровадження результатів НДР Інститут використовує можливості сайту, на якому розміщено усю наукову продукцію. Сайт відвідує значна кількість громадян не тільки України, але й інших країн світу, зокрема Російської Федерації, Великобританії, Румунії, Польщі, Німеччини, Кувейту тощо.

Інститут був активним учасником 12 освітніх виставок й отримав 5 золотих та одну срібну медаль, почесні дипломи, грамоти, дипломи лауреата і лідера сучасної освіти.

Представлені результати наукової та науково-організаційної діяльності за 2008–2012 роки стали можливими завдяки сумлінній наполегливій роботі кожного співробітника Інституту. Водночас колектив Інституту бачить перспективи подальшого розвитку, ставлячи перед собою нові завдання дослідження, спрямовані на підготовку учнівської молоді до вибору й реалізації професійної кар'єри, професійного навчання робітників в умовах високотехнологічного виробництва, проектування змісту професійної освіти на основі компетентнісного підходу, вдосконалення особистіно-розвивальних педагогічних технологій, управління розвитком професійно-технічною освітою в умовах ринкової економіки, розвиток інформаційно-аналітичної компетентності працівників ПТНЗ, створення інформаційного навчального середовища системи ПТО.

Вважаємо, що вирішення поставлених завдань сприятиме не тільки розвитку Інституту ПТО НАПН України, а й підвищенню якості науково-методичного супроводу розвитку ПТО України в сучасних умовах.